

Abstraktní expresionismus a Raymond Roussel v poezii Johna Ashberyho

John Ashbery jako vzorový příklad postmoderního autora zahrnuje do své tvorby řadu vlivů. Ty tvoří nedílnou součást pochopení a ocenění jeho poezie, ale také říkají mnoho o Ashberyho přístupu k literárnímu kánonu, přesněji řečeno jsou důkazem jeho zaujetí pro avantgardu a okrajové, nedoceněné či neortodoxní autory. Dva z těchto vlivů byly v práci podrobeny bližšímu zkoumání. Za první je to tvorba abstraktních expresionistů druhé generace, kteří byli během padesátých let minulého století úzce spjatí s prostředím takzvané „newyorské školy“, jejímž významným zástupcem se Ashbery stal. Za druhé je to francouzský protosurrealista Raymond Roussel. Práce srovnává několik rysů Ashberyho poetiky s odpovídajícími rysy technik těchto dvou inspiračních zdrojů, aby tak přiblížila postupy a ideje skryté pod povrchem Ashberyho neotřelého stylu.

Abstraktní expresionisté byli vybráni se zřetelem na Ashberyho dlouholeté působení jako kritika výtvarného umění a na již zmíněnou skutečnost, že spolu s ním sdíleli prostředí newyorské školy. Srovnání, které vychází z článku Charlese Altieriho „John Ashbery and the Challenge of Postmodernism in the Visual Arts“, vyděluje dvě paralely mezi možnostmi jazykového a vizuálního materiálu: způsob zacházení s jazykem, který upomíná na koláž, a z něj plynoucí proměnu poetického „já“ v básních. Surreální metafory a fragmenty textu, které jsou převzaté odjinud nebo tak alespoň působí, fungují v Ashberyho tvorbě jako svébytné prvky koláže. Výsledek pak dovoluje Ashberyho tvorbě zaujmout místo na rozhraní poezie a prózy, umožňuje abstraktní efekty a vnáší do jeho poezie veřejný rozměr. Tradiční lyrický subjekt zcela mizí a je nahrazen mnohvrstevnou texturou vztahů, na nichž se čtenář podílí v průběhu interpretace, která je zároveň tematizovaná v konfliktech uvnitř básně. Ashbery se tak vyhýbá nástrahám, které příliš se prosazující básnické „já“ přináší, a vytváří básně, které jsou zároveň demokratičtější, skeptičtější a věrnější způsobu, jakým naše mysl skutečně funguje.

Raymond Roussel byl předmětem Ashberyho fascinace od padesátých let dvacátého století a také tématem jeho zamýšlené disertační práce. Je navíc osobností, kterou obdivovali mnozí z autorů surrealismu, literárního směru, se kterým je Ashbery velmi dobře obeznámen. Tím, co Roussela proslavilo asi nejvíce, je jeho „procédé“, dekonstruktivistická a v zásadě poetická metoda, kterou uplatňoval na prózu a podle níž se vybraná fráze díky fonetickým dvojznačnostem francouzštiny rozkládá v řadu slov, které se stávají kostrou budoucího příběhu. Tento způsob psaní, poznamenaný diktátem náhody a také Rousselovou zálibou v populární literatuře, nutí Roussela k vymýšlení divokých a nepravděpodobných scén, které jsou zneklidňující a působí zvláště uměle a v nichž se setkává nízké s vysokým a vážné s komickým.

Pro Ashberyho je nejdůležitějším rysem Rousselovy tvorby, a zvláště pak jeho podobně nesourodé poezie, způsob, jakým tato nesourodost odpovídá struktuře našeho prožívání. Ashbery přetváří únavnost Rousselových exotických popisů ve fádní proměnlivost našich každodenních životů. Plastičnost světa, který je zcela odloučen od reality, a přesto si na ni dělá silné nároky, pak přejímá v podobě soběstačnosti myšlenkových pochodů v básních. Rousselovy postupy tak nakonec ukazují stejným směrem jako ty, které používají abstraktní expresionisté. Oba vlivy se navzájem utvrzují a vysvětlují motivace v pozadí Ashberyho tvorby, která hlavně na počátku jeho kariéry bývala označovaná za matoucí a nepřístupnou.